

Pravda in krivda*)

(Serbska narodna pripovedka.)

Nekakov kralj je imel dva sina; ta je bil lókov (zvijáčen) ter nepravden, a drugi dober in pravljen. Ko oče umre njima, reče nepravdni pravdnemu: „pojdi od mene, dalje ne bodeva vkupe živela; ná tri sto zlatníkov in konja; to ti je dél vsega, kar nama je od očeta ostalo, več nemava nič.“ On vzame tri sto zlatníkov in konja ter odide, govoreč: „hvala Bogu! koliko mi je pripadlo od vsega kraljestva!“ Posled nekoliko časa srečata se ta dva brata na potu, jezdeč oba na konjih. Pravdni reče nepravdnemu: „pomozí ti Bog, brate!“ A ón mu odgovorí: „gorjé naj ti Bog dá! Kaj zmirom Boga spominjaš? Zdaj je boljša krivda nego li pravda.“ Tedaj mu reče dobri: „hajdi da stáviva, da nij boljša krivda od pravde.“ In tako sta ondúkaj stavila vsak po sto rumenih zlatníkov in rekla, kogar najpoprej srečata, da jima on o tem sodí. Idóč malo dalje srečata zlódeja, ki se je bil prestóril v čerunca (meniha), ter ga poprosita, da jima pové, ali je boljša pravda ali krivda. Zlódej reče: „krivda,“ in tako dobri izgubi sto zlatníkov. Ali zopet stavita vsak še po sto zlatníkov, in tudi tretjič, ter po sodbi peklénskega zlódeja, kateri se je različno prestvarjal in préd-nja hodil, izgubi dobri vseh tri sto zlatníkov ter potem še tudi konja. Ondaj reče: „hvala Bogú, uže nemam zlatníkov, ali imam svoje oči, zastavím še jedenkrat oči.“ Tako sta zastavila svoje oči, da je boljša pravda nego li krivda. Tedaj njegov brat, ne iskajóč druge sodbe, potegne nož ter mu stakne obe oči, in reče mu: „zdaj ti naj pomore pravda, kadar si brez očí.“ Ón žalosten zahvali Boga in reče: „jaz nemam očí za božjo pravdo, nego te prosim, brate moj, da mi daš vode v kakovo posodo, da zmočím usta in umijem rane, ter da me odvèdeš in ostaviš pod jelo nad izvorom.“ Brat ga posluša in dá mu v posodi vode, ter odvède ga in ostavi pod jelo nad vreloom. **) Ondu on žalosten stojéč začuje v neko dobo nočí, da so prišle Vile ***) na izvòr, in kopajóč se začne jedna drugim govoriti: „znate li, družíce, da je ogobéla kraljeva deklica? Kralj je sklical vse lekárje, ali je nikdo ne more izléčiti. A da on vé ter da zdaj vzame te vode, kjer se mé kópljemo, in da jo z njo okóplje, v dan in noč bi ozdravéla, a tako tudi, če je kdo gluha, slepa, hrom izcélil bi se od te vode.“ V tem so zapeli kuri in Vile so odšle. Ondaj se siromak izpod jele splazi po nogah in rokah do vode ter najpoprej umíje oči in mahoma pregleda; potem zajme v posodo vode ter odide hitro k ónemu kralju, ki mu je bila hči góbava, in reče: „prišel sem léčit kraljeve hčéri, ako mi dadé; v dan in noč bode zdrava.“ Kadar kralj razuméje, pustí ga v sobo k deklici, a on ukaže, da jo okopljó s to vodo. Kadar mine dan in noč, deklica ostane čista in zdrava od gobe. Kralj se zeló obraduje ter dá mu pol kraljestva in hčer za ženo; tako je on bil kraljev zet in prvi do kralja. To se mahoma razglasi po vsem kraljestvu ter pride na uho tudi bratu njegovemu, kateri je govoril, da je boljša krivda nego pravda.

*) Pravica in krivica.

**) Izvòr, vrélo je to, kar studenec, vir.

***) Vila je belo oblečena, lepa, mlada gozdna žena, kakor na pol boginja. Takih bítiv v resnici nikjer nij; a serbski narod misli, da so, ter da pomagajo dobrim ljudém a hudodélnike da kaznjújejo.

On pomisli, da je ta našel pod jelo srečo in odide je tudi sam iskat: najpoprej vzame v posodo vode ter odide pod jelo, in tam si oči stakne. Kadar je bilo v neko dobo noči, prišle so se Vile kopat. Začele so govoriti, kako se je izléčila kraljeva hči. „Morebiti,“ reko, „nas je kdo poslušal, kadar smo govorile, da bi od te vode ozdravela. Utegne nas tudi zdaj kdo poslušati; pojdimo gledat.“ Kadar odidó ter prídejo pod jelo, najdejo ónega, ki je bil prišel iskat sreče in govoril, da je boljša krivda od pravde, ter ga zgrabijo za četerti in raztergajo. Tako mu je nesrečniku pomogla krivda.

Uči se zdaj, da bodeš kedàj kaj.

Imovít tergovce v mestu je imel lepo veliko hižo, lepo prodajalnico (štacuno) in mnogo izverstnega blaga. Vse to si je sam pridobil s pridnostjo, delavnostjo in božjo pomočjo. Ljudjé so memo idóč obstajali pred njegovo prodajalnico ter gledali krasne, dragocéne stvari, ki so bile izložene. Necega dne je slišal človeka pred prodajalnico, ki je rekel: „ta nekđaj ničesa nij imel, a zdaj mu je vsega dovolj.“ Te besede so tergovca navedle, da je hotel s posebnim načinom pokazati, kako se takšna imovína pridobode, osobíto otrokom, ki so ondóđ hodili v učilnico in iz učilnice ter se lepim stvarém čudili. Zato je nad prodajalnico obesil desko z napisom: „Uči se zdaj, da bodeš kedàj kaj.“

Mnogo let je bila ta deska nad prodajalnico; gospodar je ostarèl in tergovstvo sinu izročil. Necega dné nenadoma dohode pismo iz španske zemlje. Kedó in kaj bi mu pisal iz španske zemlje? Nekedó, katerega nikoli nij poznal niti videl, piše mu, da je njemu dolžan hvalo, ka se je do imovítega tergovca dokopal on, ki nij mnogo obetal. In kako? Z desko in z napisom nad prodajalnico. Še deček je hodil mimo njegove hiže v učilnico in domóv iz nje ter često gledal lepo izstavljeno blago. Na deski zapisane besede si je zapomnil ter često premišljeval in se tako preródil v pridnega učenca, pozneje v umnega in delavnega mladeniča, a zdaj je bogat tergovce, ki ima v velicem španskem mestu lepo hižo in prodajalnico ter obilo zalogo vsakoverstnega blaga. Tudi on je mladíni v opomín nad svojo prodajalnico obesil desko z lepim napisom: „Uči se zdaj, da bodeš kedàj kaj.“

J. S—a.

Deklica in smert.

Déklica.

Déklica.

Kedó si, bleđa ti prikázen?

Oh, mene li bi rada vzela

Čegóv ta véli je obráz,

V mladósti zórnej, strašna smert?

Ki v njem poglèđ je srép in prazen,

Živéti jedva sem začéla,

Da vse kostí mi stresa mráz?

Široki svet mi je odpert!

Smert.

Smert.

Ne pláši terda te beséda,

Na léta smert se ne ozíram,

Če rečem ti, da smert sem bleđa.

Mladósti in stárost v grob podíram!

A. Besenšek,